

Una aproximació a l'anàlisi estadística del Primer Congrés Català de Geografia (11-15 de març de 1991)*

Carlos-Enrique LÓPEZ FOLGUEIRA

«L'home és l'únic animal capaç de destrossar la vida d'un de la seva espècie sense arribar a ocasionar-li la mort»

Encar Follpoeig

«El present és la continuació del passat, el passat... ha passat»

Guillem Lamer

1. Introducció

En acabar el Primer Congrés Català de Geografia, s'inicia un període de reflexió, per tal d'analitzar la seva repercussió. Des d'ací es pretén de fornir d'una base estadística apropiada a posteriors consideracions. Val a dir, que no es té la intenció d'entrar en els aspectes intrínsecs del Congrés, sinó que més aviat se'n cerca un distanciament, per tal de buscar millor una aproximació estadística o numerològica.

Els números poden servir, la majoria de les vegades, com a suport d'asseveracions verbals, i esdevenen fonament imprescindible d'algunes ciències i són en camí de ser-ho de les restants. Sembla mentida, però potser hom es troba davant d'unes ciències numerològiques: tot ha de passar per alguna equació, per alguna estadística o element semblant per tal de ser considerat com a cert, malgrat que, en realitat, els números no són res més que un convencionalisme humà, creat per l'home i per a l'home, i, en conseqüència, esdevenen fàcilment explotables i manipulables.

En observar les xifres del Congrés, tothom podria arribar a conclusions estadístiques fiables, però que potser només ho serien per al gust de cadascú. És clar, doncs, que amb

els números es pot jugar fins a cert punt; anar més enllà, seria caure en la lleugeresa i la vulgaritat, aspectes que es pretén de mantenir aliens a aquest treball.

És per això, que el treball s'ordena amb vistes a què cadascú pugui extreure les seves pròpies conclusions sobre el Congrés. Així, doncs, en primer lloc s'exposa la metodologia emprada en funció de les variables obtingudes. A continuació, es presenta el resultat de conjugar-les i d'interrelacionar-les, sense fer-ne, però, cap mena de valoració. En acabat, a partir de les xifres esmentades, es fan uns comentaris generals sobre el Congrés, perquè anar més al fons ens apropiaria més als estigmes personals que a les realitats observables.

Tal vegada, la forma de tractar la informació no hagi estat la més adient en tot moment, però es considera que si hom no vol faltar a la veritat objectiva resulta molt difícil adaptar un altre mètode a l'estudi de les dades del Congrés.

Sols resta dir que el Primer Congrés Català de Geografia va acabar el 15 de març i que, independentment de les opinions convergents o divergents que sobre ell un pugui manifestar, ha de ser la llavor —confiem-hi— d'una sèrie ininterrompuda de congressos (el II, el III, el IV...), on tots els geògrafs, actuals i futurs, puguin trobar un fòrum adequat a les seves discussions.

2. Metodologia i variables utilitzades

Les categories utilitzades en aquest treball corresponen a les dades obtingudes del buidatge de les butlletes d'inscripció al Primer Congrés Català de Geografia. Aquest fet implica, de per si, una meticulositat i una especial cura a l'hora de fer-ne interpretacions: meticulositat concentrada, sobretot, en la subdivisió feta a partir de les categories establertes, a la recerca de constituir grups homogenis característics; especial cura a configurar d'una manera totalment artificiosa els esmentats grups.

El propi caràcter de les categories tractades (localitat, participació, professió, organisme, soci de la SCG i lloc escollit per a la sortida del dia 12 de març) permet d'establir relacions entre elles, creuant-ne les dades. Però tota aquesta simplicitat de realització teòrica es transforma en complexa en intentar dur-la a la pràctica.

Així, s'han pogut constatar, durant el procés d'elaboració de les dades, les següents dificultats d'adaptació del mètode:

- a) Sintetitzar i homogeneïtzar en variables cadascuna de les categories.
- b) Evitar les distorsions de les duplicitats.
- c) Fugir d'afirmacions estadísticament poc fiables.
- d) No extrapolar les interpretacions sobre el Congrés.

Les sis categories obtingudes del buidatge de les butlletes d'inscripció s'han dividit en variables, segons consideracions particulars per a cada cas.

— Localitat: Barcelona
resta de Catalunya
resta
no hi consta

El Primer Congrés Català de Geografia s'ha desenvolupat en l'àmbit autonòmic de Catalunya. Així, doncs, es divideixen els participants segons dues consideracions generals: aquells que són de Catalunya i els que vénen de fora (resta de l'Estat espanyol, resta del món). Dins de l'àmbit català, un no pot oblidar la macrocefàlia de la capital, raó per la qual s'obre un capítol a part per a Barcelona.

Una altre aspecte fonamental és la duplicitat existent quant a la localitat declarada, que no és la de naixement, sinó la de residència, cosa que comporta una localització que afavoreix les centralitats sobre els llocs de desenvolupament d'activitats geogràfiques (universitats, administracions...). Incidint sobre aquest fet, no esdevé gens convenient de considerar les localitats de residència respecte d'altres activitats, perquè les asseveracions que podrien fer-se esdevindrien clarament viciades.

En definitiva, aquesta categoria servirà, únicament, per establir la localització dels participants en el Congrés, sense fer cap mena de creuament amb d'altres variables per manca de fiabilitat i, fins i tot, d'interès.

— Participació: Conferència
Ponència
Comunicació
resta

Aquesta categoria pot il·lustrar diversos aspectes del Congrés. Tot i que per si sola és prou interessant, combinada amb les professions, sobretot, proporciona una clara visió de la incidència del Primer Congrés Català de Geografia. A més, la manca de duplicitats, dóna una informació de gran claredat i fiabilitat.

— Professió: Estudiant
Professor
Geògraf
altres
no hi consta

Aquesta és, sens dubte, la categoria més difícil de sintetitzar. El gran nombre de professions declarades ha obligat a cercar un conjunt reduït de variables que les englobessin totes, sense llevar-los els atributs de cadascuna. És per això, que s'ha optat per tres grans variables (estudiants, professions i geògrafs), reunint la resta de professions en un conjunt a part. No cal dir que aquesta opció genera una problemàtica intensa de duplicitats: estudiants que treballen, geògrafs que són a l'ensems professors, altres professionals que tenen la geografia com a activitat complementària... Tanmateix, la informació que proporcionen les butlletes d'inscripció no deixa altra sortida. Així, doncs, s'han considerat sols com a geògrafs professionals els que ho fan constar expressament a les butlletes, per bé que aquests atenyen, en realitat, un nombre més considerable.

Aquestes consideracions comporten una elevada complexitat estadística a l'hora de fer creuaments amb d'altres variables, però que hom ha d'assumir perquè representa una de les qüestions de major rellevància i que, per tant, exigeix un tractament especial. Intentar extrapol·lar els seus resultats al conjunt de la Geografia de Catalunya esdevé temptador, ja que mena a l'establiment d'una tipologia de l'estudiant, del professor universitari o del geògraf professional, quant al seus nivells de participació en el Congrés. Així, doncs, tot i no ajustar-se a una delimitació exacta i concreta, resulta el suficientment aproximada per no ser refusada.

— **Organismes:** Educatius
Administratius
Privats
altres
no hi consta

Talment com en el cas anterior, les variables escollides intenten aplegar l'elevat nombre de respostes obtingudes del buidatge de les butlletes. La primera variable engloba els organismes educatius, siguin universitaris o no. En segon lloc, es consideren els llocs de treball que depenen de l'Administració, sigui estatal, autonòmica, comarcal o local. El tercer bloc reuneix els centres privats (gabinets geogràfics, professionals lliberals, etc). Com sempre, ha calgut obrir un capítol per a les respostes que no s'han pogut incloure en les variables anteriors.

En aquesta categoria, sorgeix, altre cop, el problema de la duplicitat d'activitats, que hom no pot resoldre d'altra manera que respectant les respostes de les butlletes d'inscripció.

El paper dels organismes educatius adquireix una importància singular en considerar dues subvariables: els universitaris i els no universitaris. Dins de la primera, es tracta de la dualitat entre la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), on el nombre reduït de professors resta vàlua estadística a l'hora de fer creuaments amb d'altres variables.

— **Soci de la Societat Catalana de Geografia:** sí
no

Aquesta categoria és, sens dubte, la més senzilla, ja que no exigeix cap mena de sintetització. La seva claredat la fa summent útil per copsar el grau d'acceptació del Congrés fora de l'àmbit de la SCG, tot extrapolant-lo en el conjunt de la geografia de Catalunya.

— **Lloc escollit per a la sortida:** Manresa
Girona
Tarragona
Vic
Sabadell
Vilanova i la Geltrú
Terrassa
Lleida
Cerdanyola del Vallès
cap

En principi, aquesta categoria es podria considerar clau per conèixer els temes preferits de la col·lectivitat dels geògrafs a l'entorn de la geografia de Catalunya, en disposar de l'elecció d'una de les nou ciutats en què es presentava cadascun dels grups temàtics en què s'estructurava el Congrés. En aquesta categoria, però, apareix una triplicitat, perquè a les butlletes d'inscripció apareixen tres destinacions, en ordre de preferència, ja que les places disponibles eren limitades i obligaven a respectar un estricte ordre de reserva. Atorgar gran importància en aquesta categoria, potser, portaria a formular judicis premeditats i poc seriosos sobre una realitat molt més complexa. És per això, que d'aquesta categoria es fa una interpretació puntual i, en alguns casos, comparativa amb d'altres categories, sense arribar, però, a fer afirmacions que, en qualsevol cas, no esdevindrien estadísticament fiables.

3. Estadístiques, mapes i gràfics del Primer Congrés Català de Geografia**

El buidatge de les butlletes d'inscripció al Congrés ha proporcionat com a xifres més significatives les següents:

— **participants** 316

segons localitat de residència:

— Barcelona 153
 — resta de Catalunya 134
 — resta 27
 — no hi consta 2

segons grau de participació:

— Conferència 13
 — Ponència 25
 — Comunicació 81
 — resta 197

segons professió:

— estudiants 69
 — docents 112
 — geògrafs 81
 — altres 47
 — no hi consta 7

segons organisme:

— educatius 181
 — administració 70
 — privats 21
 — altres 13
 — no hi consta 31

socis de la Societat Catalana de Geografia:

- s í	157
- n o.....	159

segons lloc escollit per a la sortida:

— Manresa	16
— Girona	39
— Tarragona	16
- V i c	35
— Sabadell.....	32
— Vilanova i la Geltrú.....	21
— Terrassa	23
— Lleida.....	17
— Cerdanyola del Vallès.....	23
— no hi consta	94

Totes aquestes xifres han estat desglossades en els diferents subapartats que es presenten a continuació, de tal manera que es puguin observar algunes característiques més concretes dels grups elegits. La interrelació d'aquest desglossament servirà de guia a les conclusions exposades al punt quart; aquí no són res més que una mostra seleccionada per tal que cadascú pugui fer la seva pròpia interpretació.

— Nombre de residents a Catalunya per comarques:

Barcelonès.....	163	Baix Empordà	3
Vallès Occidental.....	28	Conca de Barberà.....	
Baix Llobregat	20	Pla de l'Estany.....	
Gironès	11	Garrigues.....	
Segrià	9	Alt Empordà.....	
Vallès Oriental	8	Garrotxa.....	
Bages	6	Pallars Jussà.....	
Tarragonès.....	6	Noguera.....	
Maresme.....	5	Berguedà.....	
Baix Camp.....	5	Ripollès.....	
Garraf	4	Alt Urgell.....	
Osona.....	4	resta de comarques.....	0
Alt Penedès.....	3		

— Localització per comarques dels residents a Catalunya:

cap

d'1 a 2

de 3 a 4

de 5 a 6

de 8 a 15

de 16 a 30

30

— Participació per professions:

— Professors d'Universitat:

	sobre el conjunt	sobre professió
Conferències	10- 13 (76,92%)	10-86 (11,62%)
Ponències	21- 25 (84,00%)	21-86 (24,41%)
Comunicacions	28- 81 (34,56%)	28-86 (32,55%)
Resta	27-197 (13,70%)	27-86 (31,39%)

— Estudiants:

	sobre el conjunt	sobre professió
Conferències	0- 13 (0,00%)	0-69 (0,00%)
Ponències	0- 25 (0,00%)	0-69 (0,00%)
Comunicacions	8- 81 (9,87%)	8-69 (11,59%)
Resta	61-197 (30,96%)	61-69 (88,41%)

— Geògrafs:

	sobre el conjunt	sobre professió
Conferències	0- 13 (0,00%)	0-81 (0,00%)
Ponències	4- 25 (16,00%)	4-81 (5,47%)
Comunicacions	28- 81 (34,56%)	28-81 (34,56%)
Resta	49-197 (24,87%)	49-81 (60,49%)

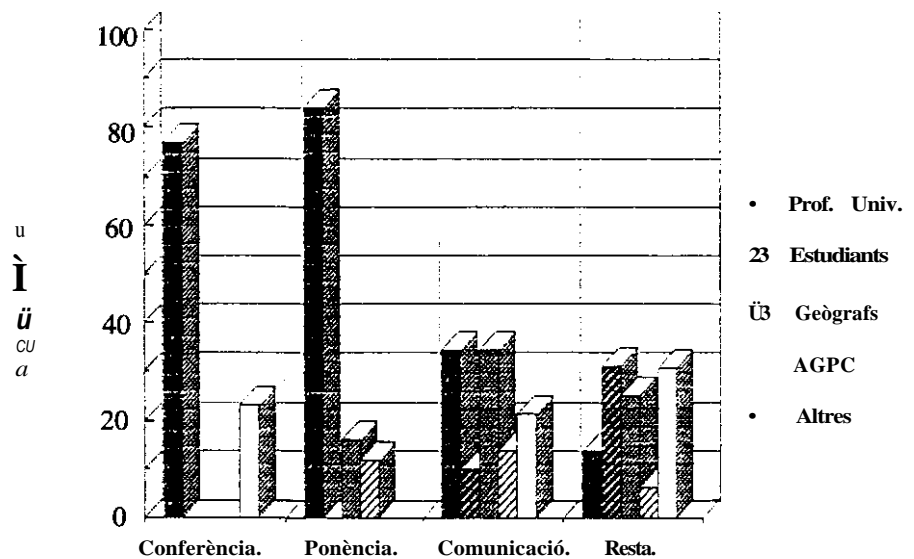
— Membres de l'Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya (AGPC):

	sobre el conjunt	sobre professió
Conferències	0- 13 (0,00%)	0-26 (0,00%)
Ponències	3- 25 (12,00%)	3-26 (11,53%)
Comunicacions	11- 81 (13,58%)	11-26 (42,31%)
Resta	12- 197 (6,09%)	12- 26 (46,15%)

— Altres

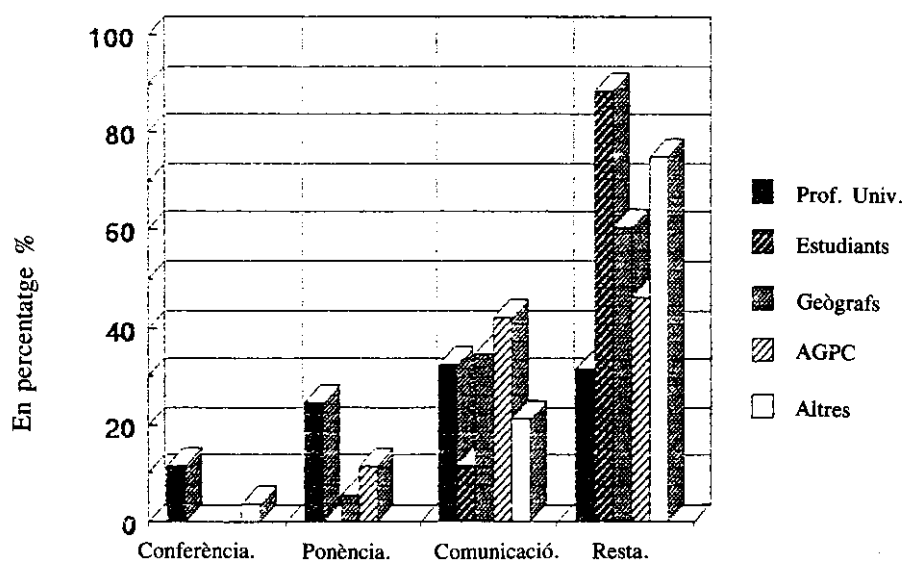
	sobre el conjunt	sobre professió
Conferències	3- 13 (23,08%)	3-80 (3,75%)
Ponències	0- 25 (0,00%)	0-80 (0,00%)
Comunicacions	17- 81 (20,99%)	17-80 (21,25%)
Resta	60-197 (30,46%)	60-80 (75,00%)

Gràfic 1
participació per professions (% sobre el conjunt)

Gràfic 2
participació per professions (% sobre professió)

— Sortida escollida per professions:

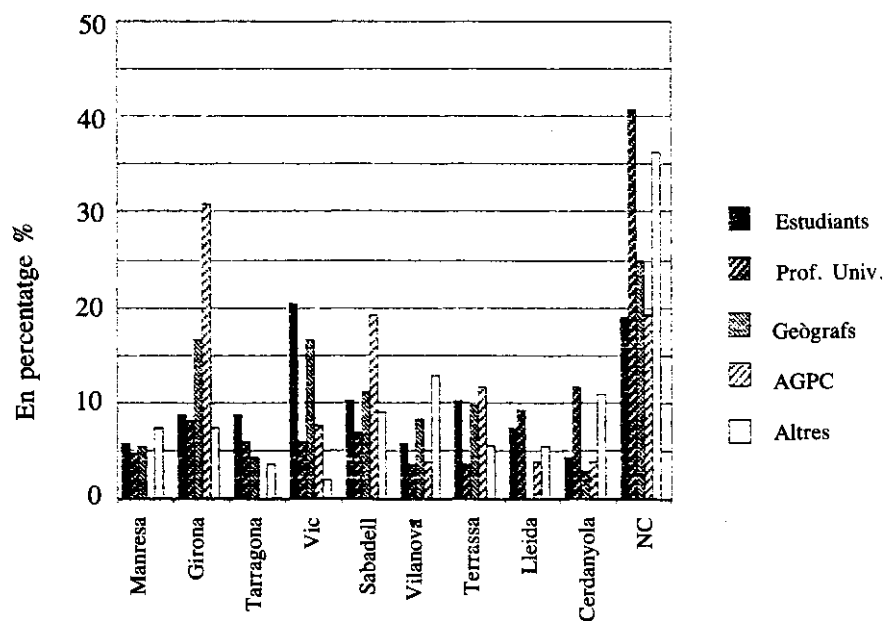
	Manresa	Girona	Tarragona	Vic	Sabadell
Prof. Universitat	4	7	5	5	6
Estudiants	4	6	6	14	7
Geògrafs	4	14	3	13	9
AGPC	0	8	0	2	5
Altres	4	4	2	1	5

	Vilanova	Terrassa	Lleida	Cerdanyola	NC*
Prof. Universitat	3	3	8	10	35
Estudiants	4	7	5	3	13
Geògrafs	6	7	0	3	21
AGPC	1	3	1	1	5
Altres	7	3	3	6	20

* No hi costa

Gràfic 3
sortida escollida per professions

- Dualitat UB-UAB

	UB	UAB
Congressistes	63	40
<i>Localitat:</i>		
Barcelona	32	24
Resta Catalunya	30	15
<i>Professió:</i>		
Professor	26	24
Estudiant	34	8
<i>Participació:</i>		
Conferències	2	2
Ponències	10	8
Comunicacions	16	9
Resta	35	21
<i>Socis SCG:</i>		
Sí	31	26
No	32	14

Sortides:

1. Manresa	6	4
2. Girona	3	5
3. Tarragona	9	0
4. Vic	2	5
5. Sabadell	4	5
6. Vilanova	6	2
7. Terrassa	6	1
8. Lleida	5	3
9. Cerdanyola	4	6
10. NC *	16	9

*No hi consta

— Socis SCG participació

	Socis	No socis
Conferències	5 (3,1%)	8 (5,0%)
Ponències	21 (13,4%)	4 (2,5%)
Comunicacions	50 (31,8%)	31 (19,5%)
Resta	81 (51,6%)	116 (72,9%)
Total	157	159

4. Conclusions

Les estadístiques poden menar, sovint a interpretacions errònies; per evitar-ho s'ha optat per deixar via lliure a les consideracions personals, fugint un poc de les xifres fins ara exposades. És per això, també, que es presenten abans unes i ara les altres, perquè cadascú les pugui interpretar plegades o separatament. També es pretén que el lector faci una primera valoració no parcial de les estadístiques; després, ja podrà comprobar si és convergent o divergent amb la que aquí s'exposa. Val a dir, que s'ha cercat una interpretació com més objectiva millor, defugint els qualificatius victoriosos o derrotistes.

Els aspectes més importants en base als quals es vertebran les conclusions d'aquest treball són tres:

- El Congrés de la descentralització, ¿un pas a la realitat?
- Geografia, una cosa més que ensenyament, ¿nous camins?
- ¿El Primer Congrés Català de Geografia o el Primer Congrés de la Societat Catalana de Geografia?

a. El Congrés de la descentralització, un pas a la realitat?

Barcelona té un pes específic molt important respecte del conjunt de Catalunya. Aquesta frase, sentida moltes vegades, no és cap novetat, però fins a quin punt la seva macrocefàlia ha d'arraconar les altres ciutats de Catalunya? Barcelona és gran, però no està sola, sinó acompanyada per un considerable nombre de ciutats, grans, petites i mitjanes, que tot i

ser dins la seva àrea d'influència conserven una vida pròpia. Oblidar-les, fóra oblidar la mateixa Barcelona. És per això que la descentralització de la gran ciutat esdevé necessària i fonamental per a un Congrés que ha volgut ser de Catalunya. Només cal apuntar que un xic més del 50% dels congressistes no resideixen en el terme municipal de Barcelona.

No cal dir que les centralitats en Geografia corresponen al seus centres productors, a hores d'ara les universitats. En el mapa de localització per comarques dels congressistes residents a Catalunya, es veuen quatre centres que corresponen a quatre de les seues universitàries. Barcelonès (UB), Segrià (Estudi General de Lleida), Gironès (Estudi General de Girona) i Tarragonès-Baix Camp (Centres Universitaris del Camp de Tarragona).

El centre barceloní continua sent el més important quantitativament, però ja som en el temps que les dependències minven i alguns centres universitaris malden per esdevenir universitats, amb el reconeixement de la seva idiosincràsia. Aquest reconeixement contribuirà a demostrar que la Geografia ja pot caminar sola; aquesta descentralització constituirà un atansament a les realitats diferents de la Geografia: noves concepcions, nous camps d'estudi, noves produccions geogràfiques...

La valoració del que es fa fora de Barcelona ha de considerar-se com a fonamental. Abans qualsevol cosa esdevenia més factible si es feia des de Barcelona que des d'algun altre lloc de Catalunya. Ara, ja és possible exercir l'activitat geogràfica des de qualsevol indret del Principat. En aquest camí, la descentralització del Primer Congrés Català de Geografia s'apropa a la realitat del país.

b. Geografia, una cosa més que ensenyament, nous camins?

En llegir aquest encapçalament, més d'un es pot haver sorprès, ofès o, inclús, espantat; potser d'altres en restaran indiferents. Cap d'aquestes postures, però, no és l'aconsellable d'adoptar. La Geografia, darrerament, es va introduint, com més va més, a diversos organismes públics i privats; la Geografia ja no es redueix al camp de l'ensenyament.

Un ràpid cop d'ull al directori del Primer Congrés Català de Geografia permet constatar la presència de geògrafs, en qualitat de tècnics professionals, en diversos departaments de la Generalitat i en alguns dels seus organismes autònoms, als consells comarcals, a la Mancomunitat de Municipis de l'AMB, a la Federació Catalana de Municipis, als ajuntaments, a les delegacions dels ministeris; a més, alguns geògrafs formen part de gabinets privats. En conjunt, pot ser que la presència del geògraf en aquests llocs sigui encara reduïda, però constitueix, sens dubte, una punta de llança que ha d'esperonar els nous llicenciats.

També, la diversitat dels llocs escollits per a la sortida del dia 12 de març mostra una palesa predilecció envers aquelles activitats allunyades dels àmbits més pròpiament docents i més properes a les tasques dels geògrafs professionals. Sens dubte, l'aparició d'una Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya (AGPC) pot ser la galvanitzadora d'aquesta creixent activitat geogràfica.

Tot plegat esdevé esperançador per a la pràctica de la Geografia alternativa a la docència, però encara ens movem lentament, si bé amb passos cada cop més fermes vers la completa plenitud de la professió. Les dificultats són moltes, però els beneficis ho seran per a tothom.

Actualment, la docència té un gran pes específic en l'activitat geogràfica; el Congrés n'ha estat un reflex fidel: gairebé la totalitat de les conferències han estat pronunciades per professors universitaris, quatre de cada cinc ponències també, però les comunicacions ja s'han repartit a parts iguals entre professors universitaris i geògrafs extrauniversitaris.

Un darrer aspecte a destacar ha estat l'escassa actuació estudiantil, que representant més d'un 20% dels congressistes, sols ha significat un 9% de les comunicacions. Aquesta actitud passiva pot ser que sigui el reflex del model de l'ensenyament universitari. Fins i tot, hi ha qui diu que no s'aprèn res a la Universitat, raó per la qual tampoc no es pot explicar res. L'explicació no deu ser tan punyent, sinó que cal atribuir-la a un model d'ensenyament que encara cerca d'adaptar-se a les exigències de la societat actual.

c. ¿El Primer Congrés Català de Geografia o el Primer Congrés de la Societat Catalana de Geografia?

S'han sentit algunes veus en contra del Congrés, posant èmfasi en la seva parcial organització. Entrar a discutir aquestes consideracions seria del mateix gènere vulgar que elles mateixes. Qualsevol acte, digui's congrés o no, té un pare putatiu; res no s'organitza per si sol. La Societat Catalana de Geografia, com a organitzadora del Primer Congrés Català de Geografia, ha jugat un paper fonamental. Ha aconseguit de fer el primer congrés, el més difícil, sens dubte. Aconseguir l'acord de tothom respecte del mètode utilitzat és molt complicat; sempre hi haurà divergències, ben o mal portades, segur que hi ha hagut errors, badades i algunes equivocacions. Probablement, l'única manera d'evitar-los hauria estat no fer el Congrés; temps hi haurà, en futurs —i esperem que propers— congressos per esmenar les descurances.

La Societat Catalana de Geografia ha contribuït amb la realització del Primer Congrés Català de Geografia a un més gran apropament i a un millor coneixement de la Geografia. Aquest punt de trobada que ha estat el Congrés no s'ha de considerar com l'obra d'uns pocs, sinó de tots aquells que amb la presència —o, fins i tot l'absència— han manifestat les seves inquietuds.

Qui pensi que aquest Congrés ha estat el Primer Congrés de la Societat Catalana de Geografia farà bé de treballar per al proper, participant-hi o organitzant-lo. Malgrat que sembli mentida, així es podran conèixer d'altres punts de vista, es podran plantejar d'altres qüestions, i, al capdavant, tothom podrà ampliar els seus coneixements i la seva formació. Hom diu que l'afany de saber mou la humanitat, encara que per a alguns siguin les ganes de saber que saben que en saps.

5. Bibliografia

- TREBALLS DE LA SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA, (1990): núm. 24, Societat Catalana de Geografia. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, desembre.
- REVISTA CATALANA DE GEOGRAFIA, (1991): núm. 14, Institut Cartogràfic de Catalunya. Generalitat de Catalunya. Barcelona, març.
- DIRECTORI DE L'ASSOCIACIÓ DE GEÒGRAFS PROFESSIONALS DE CATALUNYA, (1991): Institut Català de Noves Professions. Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- GUIA DE CATALUNYA, (1989): Caixa de Catalunya. Barcelona.

- * Aquest treball va ser realitzat per l'autor en el marc de l'assignatura «Teoria i Història de la Geografia», impartida a la facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona pel professor Agustín Hernando Rica.
- ** Cal advertir que el present treball va ser fet a partir de les butlletes d'inscripció al Primer Congrés Català de Geografia i del director i provisional de participants. Això no obstant, el seu marge d'error estadístic és mínim, ja que les variacions d'aquestes fonts respecte del directori definitiu són molt poques. Val a dir que el nombre de congressistes fou, finalment, de 318 i que el nombre de comunicacions fou de 73 (la diferència amb els comunicants que consten en aquest treball —81— és deguda, sobretot, al caràcter col·lectiu d'algunes comunicacions).